

JAUNĀ PATĒRĒTĀJA PIRKUMA DIREKTĪVA (DIREKTĪVA 2019/771): IZAICINĀJUMI UN IESPĒJAS LATVIJAS LIKUMDEVĒJAM

NEW CONSUMER SALES DIRECTIVE (DIRECTIVE 2019/771): CHALLENGES AND POSSIBILITIES FOR LATVIAN LEGISLATOR

Vadims Mantrovs, *Dr. iur.*

Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes
Civiltiesisko zinātņu katedras docents

Summary

The present article addresses the impact of the recently adopted Consumer Sales Directive (Directive 2019/771) on Latvian consumer protection law and discusses the potential scenarios for the Latvian legislator. At the outset, the article provides a comparative overview of regulation for consumer sale of things (goods) within the framework of the new Directive and the previous Directive (Directive 1999/44/EC) by discussing the main differences of the new Directive compared with the previous Directive. This comparative analysis is conducted in conjuncture with the Consumer Rights Protection Act effective in Latvia, which transposes the norms included in the previous Directive. Furthermore, the article provides an overview of the necessary amendments, on the one hand, and possible amendments, on the other, within the framework of the new Directive. Accordingly, the article suggests several possibilities for the Latvian legislator, considering mandatory amendments to be introduced, as well as the options allowed by the new Directive itself. The article concludes with the summary of the discussion reflected in the article and suggestions for the Latvian legislator during the transposition process of the new Directive into Latvian law, namely, the Consumer Rights Protection Act.

Atslēgvārdi: Direktīva 2019/771, Direktīva 1999/44/EK, patērētājs, pirkuma līgums, lietas (preces) atbilstība līgumam, garantija

Keywords: Directive 2019/771, Directive 1999/44/EC, consumer, contract of sale, conformity of a thing (good) with the contract of sale, guarantee

Ievads

Viena no patērētāja aizsardzības tiesību formām attiecas uz patērētāja aizsardzību lietas (jeb preces patērētāju aizsardzības tiesību, tostarp *Patērētāju*

*tiesību aizsardzības likuma*¹ (turpmāk – PTAL) terminoloģijā²) pirkumā, nodrošinot to, ka patērētājs iegūs tādu lietu,³ kādu viņš (-a) ir vēlējis (-usies) un kura atbilst vidusmēra patērētāja sagaidāmām lietas īpašībām, saglabājot šīs īpašības noteiktā termiņā. Kā akcentēts patērētāju aizsardzības tiesību literatūrā, patērētāja pirkuma regulējumā ir vismaz paredzēts pienākums pārdevējam attiecībā uz lietas kvalitāti vai standartu, kādu varētu sagaidīt vidusmēra patērētājs, ņemot vērā to, kā pārdevējs ir raksturojis vai pārdevis lietu.⁴ Šāds lietas īpašību minimuma standarts kontinentālās Eiropas valstīs saistīts ar vispārējo prasību patērētāja pirkumā nodrošināt lietas atbilstību līgumam.⁵

Harmonizācijas sākums ES tiesībās patērētāju aizsardzības tiesību nodrošināšanai lietas atbilstībā līgumam **aizsākās ar 1999. gadu**, kad tika pieņemta un spēkā stājās 1999. gada Patērētāja pirkuma direktīva (turpmāk – arī iepriekšējā Direktīva).⁶ Šī Direktīva ieviesa ES tiesībās lietas atbilstības līgumam jēdzienu, formulēja lietas atbilstības līgumam gadījumus un piešķīra patērētājam noteiktus tiesiskās aizsardzības līdzekļus lietas neatbilstības līgumam gadījumā.⁷ Pagājušajā gadā tika pieņemta jaunā Direktīva 2019/771⁸ (turpmāk – 2019. gada Patērētāja pirkuma direktīva jeb jaunā Direktīva), kura aizstās iepriekš pieminēto direktīvu ar 2022. gada 1. janvāri.⁹ Salīdzinot ar iepriekšējo 1999. gada Patērētāja pirkuma direktīvu, jaunā Direktīva ievieša vairākus būtiskus jauninājumus, kaut iepriekšējās Direktīvas regulējums pēc būtības palika negrozīts. Izņēmums no šī secinājuma attiecas uz direktīvas raksturu,¹⁰ to grozot no neizsmelošās direktīvas, kāda bija iepriekšējā Direktīva,¹¹ uz izsmelošo direktīvu, kāda ir jaunā Direktīva.¹² Kaut jaunās Direktīvas transponēšanas termiņš ir 2021. gada

¹ Patērētāju tiesību aizsardzības likums: LV likums. Latvijas Vēstnesis, 01.04.1999., Nr. 104/105.

² Termina “prece” legāldefinīcija sniegta PTAL 1. panta 6. punktā, un šis termins lietots citās likuma normās. Šajā rakstā atbilstoši Latvijas Republikas 1937. gada Civillikuma terminoloģijai lietots termins “lieta”, ņemot vērā to, ka patērētāju aizsardzības tiesības satur speciālas normas patērētāja kā speciālā subjekta aizsardzībai iepretim Civillikumā ietvertajām vispārīgajām normām. Tas nozīmē, ka patērētāju aizsardzības tiesību regulējumam būtu jāpamatojas uz Civillikuma terminoloģiju, kas arī ievērots šajā rakstā.

³ Jāņem vērā, ka PTAL regulē arī pakalpojuma atbilstību līgumam (PTAL 14.¹ pants), kas rakstā nav aplūkots. Izņēmums ir vien gadījums, kad raksta tālākajā tekstā lietas atbilstības līgumam regulējuma pilnveidošana aplūkota kopsakarā ar pakalpojuma atbilstības līgumam regulējuma pilnveidošanu, ņemot vērā abu šo jautājumu ciešo saistību.

⁴ Hawes C., Twigg-Flesner C. Sales and guarantees. In: Howells G., Ramsay I., Wilhelmsson T., Kraft D. (eds.). Handbook of Research on International Consumer Law. Cheltenham, UK; Northampton, USA: Edward Elgar Publishing, 2011, p.198.

⁵ Ibid., p.199.

⁶ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 1999/44/EK par dažiem patēriņa preču pārdošanas aspektiem un saistītajām garantijām. OV, L 171, 7.7.1999., 12./16. lpp. Īpašais izdevums latviešu valodā: 15. nod., 4. sēj., 223.–227. lpp. [1999. gada Patērētāja pirkuma direktīva].

⁷ Par šo direktīvu sk., piemēram: Micklitz H.-W., Reich N., Rott P. EU consumer law. 2nd ed. Antwerpen; Portland, Oregon: Intersentia, 2014, Chapter 4; Schulte-Nölke H. (ed.). EC Consumer Law Compendium: Comparative Analysis. Bielefeld, 2007, pp. 611–670. Available at: http://ec.europa.eu/consumers/archive/cons_int/safe_shop/acquis/comp_analysis_en.pdf.

⁸ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2019/771 par atsevišķiem preču pārdošanas līgumu aspektiem, ar kuru groza Regulu (ES) 2017/2394 un Direktīvu 2009/22/EK un atceļ Direktīvu 1999/44/EK. OV, L 136, 22.05.2019., 28./50. lpp. [2019. gada Patērētāja pirkuma direktīva].

⁹ 2019. gada Patērētāja pirkuma direktīvas 23. panta pirmā rindkopa.

¹⁰ Par neizsmelošās un izsmelošās direktīvas raksturu sk. Micklitz H.-W., Reich N., Rott P. EU consumer law. 2nd ed. Antwerpen; Portland, Oregon: Intersentia, 2014, pp. 40–42.

¹¹ 1999. gada Patērētāja pirkuma direktīvas 8. panta otrā daļa.

¹² 2019. gada Patērētāja pirkuma direktīvas 4. pants.

1. jūlijs,¹³ būtiski jau pašlaik saprast, vai Latvijas pašreizējais regulējums prasa kādas izmaiņas saistībā ar šo Direktīvu un kādas ir Latvijas likumdevēja iespējas jaunās – tagad jau izsmēļošās – Direktīvas ietvarā. Abi šie jautājumi tiks tālāk aplūkoti atsevišķi.

Jaunās Direktīvas raksturojums

Kā norādīts iepriekšējā šī raksta nodaļā, jaunā 2019. gada Patērētāja pirkuma direktīva ir uztverama par izsmēļošu direktīvu, kas liedz Latvijas likumdevējam grozīt šajā Direktīvā ietvertu o nacionālajās tiesībās transponējamo regulējumu. Izņēmums no šī noteiktuma pastāv tikai tad, ja šī Direktīva pati paredz iespēju paredzēt atšķirīgu regulējumu vai konkrētā jautājuma regulējums iziet ārpus Direktīvas piemērošanas jomas.¹⁴ Tāpat, kā akcentēts iepriekšējā šī raksta nodaļā, jaunā Direktīva pamatojas uz 1999. gada Patērētāja pirkuma direktīvas regulējumu, saturot atsevišķus **papildinājumus** un **pilnveidojumus**, bet ne pēc būtības pārgrōza lietas atbilstības līgumam regulējumu, kas tika ietverts iepriekšējā Direktīvā.

Jāņem vērā, ka jaunā Direktīva ir cieši saistīta¹⁵ ar otru vienlaicīgi pieņemto Direktīvu 770/2019 saistībā ar digitāliem pakalpojumiem jeb 2019. gada Digitālo pakalpojumu direktīvu.¹⁶ 2019. gada Digitālo pakalpojumu direktīva nav šajā rakstā aplūkota šī raksta apjoma un rakstura dēļ, tāpēc par tās transponēšanas jautājumiem Latvijas tiesībās nepieciešams atsevišķs pētījums.

Jaunajā Direktīvā saglabāta iepriekšējās Direktīvas piemērošanas joma. Līdzīgi kā iepriekšējā Direktīvā, arī jaunā Direktīva attiecas uz jebkuru¹⁷ kustamu lietu¹⁸ (jeb “preci” abu šo Direktīvu terminoloģijā), tostarp vēl ražojamu vai izgatavojamu kustamu lietu,¹⁹ un “preci, kurai ir digitāli elementi”²⁰ (pēdējais lietu (preču) veids regulēts kopsakarā ar iepriekš pieminēto Direktīvu 2019/770, kura nav šajā rakstā aplūkota).

Tā kā jaunā Direktīva **neparedz kardinālas izmaiņas** lietas atbilstības līgumam regulējumā, salīdzinot ar iepriekšējo Direktīvu, nav nepieciešamības izstrādāt atsevišķu likumu jaunās Direktīvas pārņemšanai Latvijas patērētāju aizsardzības tiesībās. Tā rezultātā būtu pietiekami izdarīt izmaiņas atsevišķās PTAL normās, lai PTAL ietvertais regulējums par lietas atbilstību līgumam un saistītajiem tiesiskās aizsardzības līdzekļiem pārņemtu jaunās Direktīvas normas. Tas nozīmētu izmaiņu veikšanu PTAL III nodaļā (lietas atbilstība līgumam) un VII nodaļā saistībā ar patērētājam piešķirto tiesiskās aizsardzības

¹³ 2019. gada Patērētāja pirkuma direktīvas 24. panta pirmā daļa.

¹⁴ 2019. gada Patērētāja pirkuma direktīvas 4. pants.

¹⁵ 2019. gada Patērētāja pirkuma direktīvas 2. panta 5. punkts (sal. ar 1999. gada Patērētāja pirkuma direktīvas 1. panta otrās daļas b) punktu).

¹⁶ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2019/770 par dažiem digitālā satura un digitālo pakalpojumu piegādes līgumu aspektiem. OV, L 136, 22.05.2019., 1./27. lpp.

¹⁷ Ar atsevišķiem izņēmumiem, kuri norādīti pašā 2019. gada Patērētāja pirkuma direktīvā (sk. šīs direktīvas 2. panta 5. punktu; 3. panta ceturto un piekto daļu) un kuri ir līdzīgi atbilstošam 1999. gada Patērētāja pirkuma direktīvas regulējumam.

¹⁸ 2019. gada Patērētāja pirkuma direktīvas 3. panta pirmā daļa kopsakarā ar 2. pantā paredzētajām terminu legaldefinīcijām (sal. ar 1999. gada Patērētāja pirkuma direktīvas 1. pantu).

¹⁹ 2019. gada Patērētāja pirkuma direktīvas 3. panta otrā daļa (atbilst 1999. gada Patērētāja pirkuma direktīvas 2. panta ceturtajai daļai).

²⁰ 2019. gada Patērētāja pirkuma direktīvas 3. panta trešā daļa.

līdzekļu regulējumu, kas ietverts PTAL 27.–28. pantā. Tā kā jaunā Direktīva neattiecas uz pakalpojumiem, jo tie nav uzskatāmi par “kustamu ķermenisku lietu” (ar atsevišķiem izņēmumiem), nav nepieciešamības izdarīt grozījumus normās, kas tieši attiecas uz pakalpojuma atbilstību līgumam, kuras regulējums iziet ārpus iepriekšējās un jaunās Direktīvas regulējuma ietvara. Tomēr no labas likumdošanas standarta viedokļa būtu lietderīgi apsvērt pakalpojuma atbilstības līgumam regulējuma pilnveidošanu jaunās Direktīvas normu pārņemšanas gaitā, nodrošinot integrētu un savstarpēju saskanīgu regulējumu patērētāja slēgto līgumu regulējumā.²¹

Tāpat lietas atbilstības līgumam izpratne jaunajā Direktīvā ir palikusi negrozīta, kaut strikti nodalīti objektīvi un subjektīvi lietas atbilstības līgumam gadījumi. Šāds jaunās Direktīvas regulējums neglābjami novedīs pie nepieciešamības veikt PTAL ietvertajā regulējumā noteiktas izmaiņas, kuras aplūkotas šī raksta apakšnodaļā “Regulējuma struktūras izmaiņas”.

Latvijas likumdevēja iespējas jaunās Direktīvas transponēšanas gaitā

Kaut jaunā Direktīva ir izsmelošā direktīva, Latvijas likumdevējam ir noteiktas iespējas reglamentēt lietas atbilstību līgumam jaunajā Direktīvā pieļautajās rīcības brīvības robežās. Šīs iespējas skatāmas no divu skatu punktu viedokļa: pašreizējā lietas atbilstības līgumam regulējuma struktūras izmaiņas un šī regulējuma satura izmaiņas. Katrs izmaiņu veids tālāk šajā nodaļā tiks aplūkots atsevišķi, sākot ar pirmo.

Regulējuma struktūras izmaiņas

Ieviešot jauno Direktīvu, Latvijas likumdevējam paveras nozīmīga iespēja izdarīt strukturālas izmaiņas saistībā ar lietas atbilstības līgumam regulējumu Latvijā kopumā, novēršot esošās *Latvijas Republikas 1937. gada Civillikuma* (turpmāk – Civillikuma) un PTAL savstarpējās neatbilstības. Šīs neatbilstības saistītas ar to, ka kustamas lietas pirkumā (proti, iepriekšējās un jaunās Direktīvu piemērošanas jomas ietvarā) Civillikums un PTAL paredz dažādas pieejas pārdevēja atbildībai atkarībā no tā, vai pircējs ir patērētājs.

Tā Civillikumā regulējumā atsavinātāja atbildība par atsavinātās lietas trūkumiem nepārsniedz gadu,²² kamēr PTAL gadījumā – 2 gadus.²³ Tāpat tiesiskās aizsardzības līdzekļi pārdevēja kā atsavinātāja atbildībā Civillikumā saistīti ar pirkuma maksas samazinājumu vai līguma atcelšanu²⁴ (neskaitot zaudējumu atlīdzības pienākumu ļauna nolūka gadījumā²⁵ un nokavējuma sekas, kā, piemēram, līgumsods vai nokavējuma procenti). Tai pašā laikā Civillikums tieši neparedz²⁶ tādas tiesiskās aizsardzības līdzekļus saistībā ar pirkuma objekta trūkumiem, kuri pazīstami patērētāju aizsardzības tiesībās, kā pirkuma (jeb Civillikuma gadījumā – atsavinātā) objekta neatbilstības līgumam novēršana

²¹ Sk. tālāk šī raksta apakšnodaļu “Regulējuma struktūras izmaiņas”.

²² Civillikuma 1633. un 1634. pants.

²³ PTAL 27. panta pirmās daļas 1. teikums.

²⁴ Civillikuma 1620. panta otrā daļa.

²⁵ Civillikuma 1620. panta pirmā daļa.

²⁶ Kaut netieši šie tiesiskās aizsardzības līdzekļi var izrietēt no līguma izpildes prasījuma, kurš vispārīgā veidā paredzēts Civillikuma 1590. pantā.

(jeb pirkuma objekta remonts) vai tā apmaiņa pret tādu objektu, kas atbilst līgumam.²⁷

Tai pašā laikā no mūsdienu civiltiesiskās apgrozības viedokļa nav nepieciešams strikti nodalīt lietas atbilstības līgumam (atsavinātāja atbildības Civillikuma terminoloģijā) regulējumu atkarībā no tā, vai pircējs ir patērētājs. Šī atziņa pamatojas uz apsvērumu, ka pārdevējam jāatbild par pirkuma objekta atbilstību līgumam vienādā mērā neatkarīgi no pircēja statusa, proti, vai pircējs ir uztverams par patērētāju (šo sarakstu var turpināt: vai tas ir valsts vai atsavinātā publiskā persona, komersants utt.). Tas nozīmē, ka nav nepieciešams pircējam, kurš nav patērētājs, paredzēt atšķirīgu – īsāku – prasījuma pieteikšanas termiņu un nabadzīgākus tiesiskās aizsardzības līdzekļus, salīdzinot ar patērētāju, kā tas ir pašreiz Latvijā.

Tomēr modernā pieeja, kas tiek aizvien vairāk izmantota Eiropā, vairs neparedz atšķirīgu regulējumu par pirkuma objekta trūkumiem atkarībā no tā, vai pircējs ir atzīstams par patērētāju (kaut var paredzēt patērētāja pirkumam paaugstinātu aizsardzību). Atbilstoši šai pieejai pirkuma objekta trūkumu jeb lietas neatbilstības līgumam gadījumā tiek paredzēti tādi tiesiskās aizsardzības līdzekļi un termiņi, kuri vienlīdz attiecas uz pircēju, kurš ir patērētājs, un pircēju, kurš nav par tādu uzskatāms. Šāda pieeja tiek izmantota abās pārējās Baltijas valstīs,²⁸ Nīderlandē,²⁹ Vācijā³⁰ u. c. ES dalībvalstīs, kurās šāds regulējums ietverts šo valstu civilkodeksos (civillikumos). Vienlaikus šo valstu nacionālie normatīvie akti patērētāju aizsardzības tiesībās neparedz lietas atbilstības līgumam regulējumu,³¹ kas skaidrojams ar to, ka šāds regulējums ietverts šo valstu civilkodeksos (civillikumos).

Tā rezultātā jaunās Direktīvas pārņemšanas laikā Latvijas likumdevējs atradīsies izšķiršanās priekšā – saglabāt samākslotu Civillikuma un PTAL regulējuma nošķiršanu lietas atbilstībā līgumam (atsavinātāja atbildībā) vai ieviest

²⁷ PTAL 28. panta pirmā daļa.

²⁸ Igaunija: Igaunijas Saistību tiesību likuma 217.–218. pants (Igaunijas Saistību tiesību likums. Pieejams angļu val.: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/506112013011/consolide>); sk.: Schulte-Nölke H. (ed.). EC Consumer Law Compendium: Comparative Analysis. Bielefeld, 2007, pp. 69–70. Available at: http://ec.europa.eu/consumers/archive/cons_int/safe_shop/acquis/comp_analysis_en.pdf. Lietuva: Lietuvas Civillikodeksa 6.333. pants *et seq*, kaut patērētāju pirkumam vienlaikus paredzēts speciāls regulējums ar paaugstinātu patērētāja aizsardzību, kas noteikts Lietuvas Civillikodeksa 6.350. pantā *et seq* (Lietuvas Civillikodekss. Pieejams angļu val.: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.245495>); sk.: Schulte-Nölke H. (ed.). EC Consumer Law Compendium: Comparative Analysis. Bielefeld, 2007, p. 114. Available at: http://ec.europa.eu/consumers/archive/cons_int/safe_shop/acquis/comp_analysis_en.pdf.

²⁹ Schulte-Nölke H. (ed.). EC Consumer Law Compendium: Comparative Analysis. Bielefeld, 2007, p. 127. Available at: http://ec.europa.eu/consumers/archive/cons_int/safe_shop/acquis/comp_analysis_en.pdf. Šāds secinājums apstiprināts arī EST praksē, kurā norādīts, ka 1999. gada Patērētāju pirkuma direktīvas normas pārņemtas Nīderlandes Civillikodeksā (sk.: EST lieta C-497/13 Froukje Faber v. Autobedrijf Hazet Ochten BV - Faber, ECLI: EU:C:2015:357, 10. rindkopa).

³⁰ Vācijas Civillikuma 434. pants *et seq* (Vācijas Civillikums. Pieejams: <https://www.gesetze-im-internet.de/bgb/index.html>); sk.: Schulte-Nölke H. (ed.). EC Consumer Law Compendium: Comparative Analysis. Bielefeld, 2007, p. 84. Available at: http://ec.europa.eu/consumers/archive/cons_int/safe_shop/acquis/comp_analysis_en.pdf. Šāds secinājums apstiprināts arī EST praksē, kurā norādīts, ka 1999. gada Patērētāju pirkuma direktīva pārņemta, grozījumus izdarot Vācijas Civillikumā (sk.: EST lieta C-52/18 Christian Füllä v Toolport GmbH - Füllä, ECLI: EU:C:2019:447, 8. rindkopa).

³¹ Sk., piemēram: Igaunijas Patērētāju aizsardzības likums [Consumer Protection Act]. Available at: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/515032016002/consolide>; Lietuvas Patērētāju aizsardzības likums [Law on Consumer Protection]. Available at: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActPrint/lt?fwid=18117lifma&documentId=e86e8310231911e6acbed8d454428fb7&category=TAD>.

mūsdienīgu pieeju šī regulējuma vienotībā neatkarīgi no tā, vai pircējs bauda patērētāja statusu. Tipisks piemērs šādai samākslotai pieejai Latvijas tirdzniecības praksē ir pārdevēja jautājums pircējam nepārtikas preču pirkuma (piemēram, sadzīves tehnikas) gadījumā: “Vai jūs pārkat šo precī kā fiziska vai juridiska persona?” (pareizāk jau būtu jautāt, vai pirkuma objektu pārka kā patērētājs), kas nozīmē dažādu regulējuma piemērošanu lietas atbilstībā līgumam atkarībā no tā, vai pircējs ir patērētājs.

Latvijas likumdevēja izšķiršanās gadījumā par labu modernajai pieejai lietas atbilstības līgumam regulējumā³² nav saistīts ar kardinālu grozījumu veikšanu normatīvajos aktos. Šī mērķa sasniegšanai būtu nepieciešams grozīt PTAL 4.¹ panta pirmo daļu, paredzot to, ka ne vien PTAL III un IV nodaļa, bet arī PTAL 27.–28. pants attiektos arī uz pircēju, kas nav patērētājs.

Cita strukturāla rakstura izšķiršanās attiecas uz pakalpojuma atbilstību līgumam, kas tieši regulēta PTAL.³³ Kaut pakalpojuma atbilstība līgumam neietilpst šī raksta tematā, jo pakalpojumi ir ārpus gan iepriekšējās, gan jaunās Direktīvas piemērošanas jomas, lietas atbilstības līgumam regulējuma pilnveidošana nevar tikt veikta atrauti no pakalpojuma atbilstības līgumam regulējuma pilnveidošanas, ņemot vērā abu šo regulējuma veidu ciešo saistību. Līdz ar to jaunās Direktīvas pārņemšanas laikā Latvijas likumdevējam pastāv izšķiršanās, vai šo regulējumu saglabāt, atteikties no tā vai to paplašināt. Tas jo sevišķi saistīts ar iepriekš pieminētās 2019. gada Digitālo pakalpojumu direktīvas pārņemšanu, kas attiecas uz atsevišķu pakalpojumu – digitālo pakalpojumu – veidu (kā jau iepriekš atzīmēts, šī direktīva un tās pārņemšana nav šajā rakstā aplūkota). Būtu vien saprātīgi turpināt PTAL regulēt arī pakalpojuma atbilstību līgumam līdztekus lietas atbilstībai līgumam, kā tas ir pašreizējā PTAL ietvertajā regulējumā. Vienlaikus varētu apsvērt, vai šo regulējumu attiecināt arī uz pircējiem, kuri nav patērētāji, no pakalpojuma atbilstības līgumam termiņa un tiesiskās aizsardzības līdzekļu viedokļa. Tāpat būtu jāapsver pakalpojumu loka, uz kuru attiecas šis regulējums, paplašināšana (kā tas jau bija pirms 2014. gada) arī citiem pakalpojumu veidiem,³⁴ nevis tikai tādiem “pakalpojumiem, kuru rezultātā tiek uzlabota vai pārveidota kustama ķermeniska lieta vai tās īpašības”.³⁵

Regulējuma satura izmaiņas

Kā jau iepriekš norādīts, 2019. gada Patērētāja pirkuma direktīva pēc būtības saglabājusi iepriekšējās Direktīvas regulējumu lietas atbilstībā līgumam, tomēr ieviesusi atsevišķas izmaiņas. Šādu izmaiņu esamība rada nepieciešamību Latvijas likumdevējam apsvērt grozījumu izdarīšanu PTAL, kas attiecas gan uz lietas atbilstību līgumam (PTAL III nodaļa), gan uz termiņiem un tiesiskās aizsardzības līdzekļiem, proti, PTAL VII nodaļā ietvertos 27. pantu (termiņi) un 28. pantu (tiesiskās aizsardzības līdzekļi). Šajā situācijā jānošķir tās izmaiņas, kuras nepieciešams obligāti veikt PTAL jaunās Direktīvas pārņemšanas gaitā, proti,

³² Līdzīgu secinājumu varētu izdarīt arī par citiem patērētāju aizsardzības tiesību institūtiem, kurus varētu attiecināt uz nepatērētājiem, kā tas ir izdarīts dažādās Eiropas valstīs, piemēram, iepriekš sastādīta līguma gadījumā (sk. pl.: Mantrov V. Necessity for the improvement of the regulation of standard contractual terms in Latvia. Grām.: Tiesību efektīvas piemērošanas problemātika: Latvijas Universitātes 72. zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2014, 33.–44. lpp.).

³³ PTAL 14.¹ pants kopsakarā ar 29. pantu.

³⁴ Pakalpojuma veidi tieši norādīti termina “pakalpojums” leģaldefinicijā (PTAL 1. panta 2. punkts).

³⁵ PTAL 4.¹ panta ceturtā daļa.

obligātās izmaiņas, no tām izmaiņām, kuras Latvijas likumdevējs var izdarīt pēc savas izvēles. Katrs šo izmaiņu veids tālāk tiks aplūkots atsevišķi.

No nepieciešamo izmaiņu viedokļa Latvijas likumdevējam būs jāizdara atsevišķas izmaiņas, galvenās no tām ir aplūkotās tālākajās šī raksta rindkopās.

Vispirms būtu jāgroza PTAL ietvertā termina “prece” legāļdefinīcija,³⁶ pārņemot jaunajā Direktīvā ietvertajā šī termina legāļdefinīcijā esošo formulējumu “preces ar digitāliem elementiem”. Pašlaik PTAL paredzētā šī termina legāļdefinīcijā ietvertā norāde uz digitālo saturu nav pietiekama, jo ar šo norādi nav aptverti digitālie pakalpojumi, kuri izmantojami kopsakarā ar konkrēto kustamo lietu, piemēram, datoru, televizoru vai viedtālruni. Tas nenozīmē, ka būtu jāgroza visa PTAL ietvertā termina “prece” legāļdefinīcija: pietiktu vien šī termina legāļdefinīcijā ietverto norādi uz digitālo saturu aizstāt ar terminu “preces ar digitāliem elementiem”.³⁷ Vienlaikus lietas atbilstības līgumam regulējums PTAL 14., 27.–28. pantā būtu papildināms ar atsevišķām normām, kuras jaunā Direktīva tieši attiecina uz “precēm ar digitāliem elementiem”, kā, piemēram, turpinoša digitālā pakalpojuma sniegšana.³⁸

Tāpat jaunā Direktīva ievieš striktāku nodalījumu lietas atbilstības līgumam gadījumiem pēc to rakstura, izšķirot subjektīvos un objektīvos lietas atbilstības līgumam gadījumus.³⁹ Šāda pieeja neizbēgami novedīs pie grozījumu izdarīšanas PTAL 14. pantā, it sevišķi šī panta pirmajā daļā, kurā pašlaik ietverti četri lietas atbilstības līgumam gadījumi atbilstoši iepriekšējai Direktīvai, nešķirojot tos objektīvos un subjektīvos gadījumus.⁴⁰

Tāpat jaunajā Direktīvā lietots termins “**komercgarantija**”,⁴¹ kas iepriekšējai Direktīvai nav bijis pazīstams. Tomēr Eiropas patērētāju aizsardzības tiesību literatūrā šis termins ir pazīstams (kaut ne vienmēr tas literatūrā ticis atsevišķi izdalīts⁴²) un ticis vērtēts kontekstā ar t. s. paplašināto garantiju.⁴³ No komerciālās garantijas viedokļa regulējuma jaunajā Direktīvā maz ticams, ka PTAL ietvertais garantijas regulējums⁴⁴ būtu jāgroza.

Turklāt PTAL 28. pantā būtu jāiestrādā normas attiecībā uz detalizētāku regulējumu atsevišķiem tiesiskās aizsardzības līdzekļiem, kuri jaunajā Direktīvā ir plašāk regulēti, kā remonts vai apmaiņa,⁴⁵ pirkuma maksas (jeb preces cenas PTAL terminoloģijā) samazināšana⁴⁶ un pirkuma līguma atcelšana.⁴⁷ Šāds

³⁶ PTAL 1. panta 6. punkts.

³⁷ Proti, PTAL 1. panta 6. punkta pēdējo teikumu izteikt tādā redakcijā, kāda ietverta 2019. gada Patērētāju pirkuma direktīvas 2. panta 5. punkta b) apakšpunktā.

³⁸ 2019. gada Patērētāju pirkuma direktīvas 10. panta otrā daļa kopsakarā ar 11. panta trešo daļu.

³⁹ 2019. gada Patērētāju pirkuma direktīvas 6.–7. pants. Šāds lietas atbilstības līgumam gadījumu iedalījums nav nekas jauns Latvijas situācijā, jo šādā veidā lietas atbilstība līgumam ilggadēji docēta Latvijas Universitātes Juridiskajā fakultātē mācību priekšmetā “Patērētāju aizsardzības tiesības”.

⁴⁰ 1999. gada Patērētāju pirkuma direktīvas 2. panta otrā daļa.

⁴¹ 2019. gada Patērētāju pirkuma direktīvas 17. pants (sal. ar 1999. gada Patērētāju pirkuma direktīvas 6. pantu).

⁴² Sk., piemēram: Hawes C., Twigg-Flesner C. Sales and guarantees. In: Howells G., Ramsay I., Wilhelmsen T., Kraft D. (eds.). Handbook of Research on International Consumer Law. Cheltenham, UK; Northampton, USA: Edward Elgar Publishing, 2011, pp. 208–220.

⁴³ Micklitz H.-W., Reich N., Rott P. EU consumer law. 2nd ed. Antwerpen; Portland, Oregon: Intersentia, 2014, Chapter 4.

⁴⁴ PTAL 16. pants.

⁴⁵ 2019. gada Patērētāju pirkuma direktīvas 14. pants.

⁴⁶ 2019. gada Patērētāju pirkuma direktīvas 15. pants.

⁴⁷ 2019. gada Patērētāju pirkuma direktīvas 16. pants.

plašāks regulējums neizbēgami novedīs pie atsevišķu grozījumu izdarīšanas PTAL 28. pantā. Maz ticams tomēr, ka būtu nepieciešams šos atsevišķos tiesiskās aizsardzības līdzekļus regulēt atsevišķos pantos, kas var izjaukt PTAL VII nodaļas struktūru.

Vēl vairāk, viens no galvenajiem jaunās Direktīvas jauninājumiem attiecas uz lietas neatbilstības līgumam prezumpciju, kas cieši saistīta ar pierādīšanas nastas sadali lietas neatbilstības līgumam gadījumā.⁴⁸ Ja iepriekšējā Direktīva lietas neatbilstības līgumam prezumpciju saistīja ar sešu mēnešu termiņu,⁴⁹ jaunā Direktīva to pagarina līdz vienam gadam,⁵⁰ ļaujot ES dalībvalstīm saglabāt (tām, kurām tas ir jau pašlaik paredzēts) vai ieviest divu gadu termiņu.⁵¹ Pašlaik PTAL 13. panta trešā daļa (kopsakarā ar iepriekšējās Direktīvas 5. panta trešo daļu) paredz: ja preces neatbilstība līguma noteikumiem atklājas sešu mēnešu laikā pēc preces iegādes, uzskatāms, ka tā eksistēja preces iegādes dienā, izņemot gadījumu, kad šāds pieņēmums ir pretrunā ar preces raksturu vai neatbilstības veidu. Tas nozīmē, ka šajā gadījumā tieši pārdevējam, nevis patērētājam jāpierāda, ka lieta atbilda līgumam, proti, konstatējami visi PTAL 14. panta pirmajā daļā norādītie lietas atbilstības līgumam gadījumi. Kā šajā saistībā secinājusi Eiropas Savienības Tiesa (turpmāk – EST) *Faber* lietā, “ja neatbilstība izpaužas tikai pēc preces piegādes datuma, iesniegt pierādījumus tam, ka šī neatbilstība izpaudās piegādes dienā, var izrādīties “nepārvarams šķērslis patērētājam”, savukārt komersantam parasti ir daudz vieglāk pierādīt, ka neatbilstība piegādes brīdī nepastāvēja un ka tā ir radusies, piemēram, patērētājam to neatbilstoši izmantojot”.⁵²

Ja lietas neatbilstība līgumam atklājas šo sešu mēnešu laikā no pirkuma objekta nodošanas dienas, patērētājam ir jāpierāda divi fakti: pirmkārt, pirkuma objekta neatbilstības līgumam fakts (taču ne neatbilstības cēlonis) un, otrkārt, pirkuma objekta neatbilstības līgumam rašanās fakts, atklāts sešu mēnešu laikā no šī pirkuma objekta nodošanas dienas patērētājam.⁵³ Savukārt jaunā Direktīva, kā iepriekš norādīts, šo termiņu un līdz ar to arī pierādīšanas nastas sadali pagarina līdz vienam gadam. Līdz ar to Latvijas likumdevējam ir jāgroza iepriekš minētajā PTAL 13. panta trešajā daļā ietvertais sešu mēnešu termiņš, tā vietā (kā norādīts iepriekš) nosakot vienu gadu (jaunās Direktīvas minimuma prasība) vai divus gadus (jaunās Direktīvas piedāvātā iespēja). Būtu atbilstoši, ja šajā gadījumā Latvijas likumdevējs pilnībā nodrošinātu patērētāja kā ekonomiski vājākas puses aizsardzību un paredzētu stingrāku aizsardzību, kas nozīmētu divu gadu termiņa ieviešanu lietas neatbilstības līgumam prezumpcijā.

No iespējamo izmaiņu viedokļa lietas atbilstības līgumam termiņš atbilstoši jaunajai Direktīvai var tikt noteikts garāks par diviem gadiem.⁵⁴ Šajā situācijā Latvijas likumdevējam būtu jāapsver, vai saglabāt divu gadu termiņu, kas

⁴⁸ Par šo jautājumu Latvijas kontekstā sk.: Schewe C. Samesame but different? Consumer Sales Contracts and Burden of Proof Regarding the Damage in EU Member States. Juridiskā zinātne / Law, 2017, No. 10, pp. 104–111. Available at: https://www.journaloftheuniversityoflatvia.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/projekti/journaloftheuniversityoflatvia.lv/No10/Christoph_Schewe.pdf.

⁴⁹ 1999. gada Patērētāja pirkuma direktīvas 5. panta trešā daļa.

⁵⁰ 2019. gada Patērētāja pirkuma direktīvas 11. panta pirmā daļa.

⁵¹ 2019. gada Patērētāja pirkuma direktīvas 11. panta otrā daļa

⁵² EST lieta C-497/13 Froukje Faber v. Autobedrijf Hazet Ochten BV – Faber, ECLI: EU:C:2015:357, 52. rindkopa.

⁵³ *Ibid.*, 68.–72. rindkopa.

⁵⁴ 2019. gada Patērētāja pirkuma direktīvas 10. panta trešā daļa.

noteikts pašlaik PTAL 27. panta pirmās daļas pirmajā teikumā, vai to pagarināt. Jāņem vērā, ka gan iepriekšējās, gan jaunās Direktīvas problēma saistās ar to, ka tā neidentificē tādu lietu veidus, uz kurām šis termiņš nevar attiekties. Šis jautājums ir jau iepriekš aktualizēts Eiropas patērētāju aizsardzības tiesību literatūrā,⁵⁵ taču jaunajā Direktīvā nekādas izmaiņas saistībā ar šī termiņa diferencēšanu dažādiem lietu veidiem nav izdarītas.

Vienlaikus Latvijas likumdevējs varētu apsvērt noilguma termiņa ieviešanu prasījuma izlietošanai lietas neatbilstības līgumam gadījumā. Jāņem vērā, ka gan iepriekšējā Direktīva,⁵⁶ gan jaunā Direktīva⁵⁷ pieļauj ES dalībvalstīm pakļaut noilguma tecējumam prasījuma pieteikšanu par lietas neatbilstību līgumam. Tas saprotams tādā nozīmē, ka gadījumā, ja patērētājs divu gadu termiņā no pirkuma objekta nodošanas dienas atklāj neatbilstību līgumam, viņš vai viņa var pieteikt savus prasījumus tādā noilguma termiņā, kas paredzēts nacionālajās tiesībās. Taču šī pati Direktīvas norma noteic, ka šāds noilguma termiņš nevar notecēt pirms divu gadu prasījuma pieteikšanas termiņa notecēšanas. EST šo situāciju skaidroja *Ferenschild* lietā, atzīstot par šai normai neatbilstošu Beļģijas nacionālo normu, saskaņā ar kuru noilguma termiņš prasījuma izlietošanai lietas neatbilstības līgumam gadījumā bija viens gads, kas varēja notecēt pirms divu gadu prasījuma pieteikšanas termiņa izbeigšanās.⁵⁸ Latvijā šāds noilguma termiņš, kādā patērētājam jāpiesaka prasījums par pirkuma objekta neatbilstību līgumam, nav paredzēts,⁵⁹ tāpēc patērētājs var pieteikt prasījumu par pirkuma objekta neatbilstību PTAL 27. panta pirmās daļas pirmajā teikumā paredzētajā divu gadu prasījuma pieteikšanas termiņa laikā.

Tajā pašā laikā noilguma jautājums būtu jāaplūko kopsakarā ar prasījuma pieteikšanas termiņu, proti, termiņu, kādā patērētājam jāpaziņo par konstatēto lietas neatbilstību līgumam, kas ir divi mēneši no neatbilstības atklāšanas dienas prasījuma pieteikšanas termiņa laikā. Gan iepriekšējā,⁶⁰ gan jaunā⁶¹ Direktīva paredz ES dalībvalstu iespējas ieviest šādu termiņu, taču tā nav obligāta prasība. Latvijas likumdevējs ir izmantojis šī termiņa paredzēšanas iespēju.⁶² Saistībā ar šo termiņu Latvijas likumdevējam būtu jāapsver, vai to saglabāt vai aizstāt ar noilguma termiņu, kas aplūkots iepriekšējā šī raksta rindkopā. Būtu vien atbilstoši šo termiņu saglabāt, neieviešot noilguma termiņu, kas atbilstu gan vidusmēra patērētāja principam, gan pušu līdzsvara principam patērētāja pirkuma līgumā.

Tāpat Latvijas likumdevēja izšķiršanās saistās ar to, vai divu gadu termiņu par prasījuma pieteikšanu par lietas neatbilstību līgumam saglabāt arī attiecībā uz lietotām lietām vai to saīsināt līdz vienam gadam, kā to pieļauj jaunā

⁵⁵ Schulte-Nölke H. (ed.). *EC Consumer Law Compendium: Comparative Analysis*. Bielefeld, 2007, pp. 641–642. Available at: http://ec.europa.eu/consumers/archive/cons_int/safe_shop/acquis/comp_analysis_en.pdf.

⁵⁶ 1999. gada Patērētāja pirkuma direktīvas 5. panta pirmās daļas 2. teikums.

⁵⁷ 2019. gada Patērētāja pirkuma direktīvas 10. panta ceturtais daļa.

⁵⁸ EST lieta C-133/16 *Christian Ferenschild v JPC Motor SA - Ferenschild*, ECLI:EU:C:2017:541.

⁵⁹ Sal.: PTAL 27. panta pirmo daļu ar *Ferenschild* lietā EST vērtēto attiecīgo Beļģijas nacionālo normu, kas paredzēja šādu noilguma termiņu (EST lieta C-133/16 *Christian Ferenschild v JPC Motor SA - Ferenschild*, ECLI:EU:C:2017:541, 13. rindkopā).

⁶⁰ 1999. gada Patērētāja pirkuma direktīvas 5. panta otrā daļa.

⁶¹ 2019. gada Patērētāja pirkuma direktīvas 12. pants.

⁶² PTAL 27. panta pirmās daļas otrais teikums.

Direktīva.⁶³ Jāņem vērā, ka līdzīga iespēja bija paredzēta iepriekšējā Direktīvā,⁶⁴ taču Latvijas likumdevējs, kā redzams no PTAL ietvertā regulējuma, to neizmantoja.⁶⁵ Tas nozīmē jaunu Latvijas likumdevēja izšķiršanos, vai šādu termiņu ieviest Latvijas patērētāju aizsardzības tiesībās attiecībā uz lietotām lietām. Ja Latvijas likumdevējs apsvērtu šāda termiņa ieviešanu attiecībā uz lietotām lietām, būtu vienlaikus jāapsver šī termiņa attiecināšana nevis uz visām lietotām lietām, bet uz to noteiktiem lietotu lietu veidiem, kuru gadījumā būtu tomēr saprātīgi šādu termiņu paredzēt.

Kopsavilkums

Šis raksts aplūko jaunās 2019. gada Patērētāja pirkuma direktīvas (Direktīvas 771/2019) ieviestās izmaiņas lietas (jeb preces šīs Direktīvas un PTAL terminoloģijā) atbilstībā līgumam kopsakarā ar PTAL ietverto regulējumu. Jaunā Direktīva pēc būtības pamatojas uz iepriekšējās 1999. gada Patērētāju pirkuma direktīvas (Direktīvas 1999/44/EK) regulējumu, taču ievieš vairākus būtiskus jauninājumus patērētāja pirkuma regulējumā. Taču šie jauninājumi būtu jāšķiro atkarībā no tā, vai tie ir obligāti pārņemami nacionālajās tiesībās vai pamatojas uz jaunajā Direktīvā tieši paredzēto nacionālā likumdevēja izvēles brīvību. Tāpēc jaunās Direktīvas ieviestās izmaiņas būtu jāskata gan no nepieciešamo izmaiņu viedokļa, kad Latvijas likumdevējam ir jāizdara grozījumi esošajā lietas atbilstības līgumam regulējumā, lai tas atbilstu jaunajai Direktīvai, gan no iespējamo izmaiņu perspektīvas, kuru gadījumā Latvijas likumdevējs var apsvērt jaunajā Direktīvā paredzētos rīcības brīvības gadījumus.

Tā rakstā secināts, ka no nepieciešamo izmaiņu viedokļa būtu jāpapildina termina “prece” legāldefinīcija (PTAL 1. panta 6. punkts), tajā ietverot norādi uz “precēm ar digitāliem elementiem” atbilstoši jaunajai Direktīvai. Vienlaikus lietas atbilstības līgumam regulējums PTAL 14., 27.–28. pantā būtu papildināms ar atsevišķām normām, kuras jaunā Direktīva tieši attiecina uz “precēm ar digitāliem elementiem”, kā, piemēram, turpinoša digitālā pakalpojuma sniegšana. Tāpat atbilstoši jaunajai Direktīvai būtu jāizdara grozījumi PTAL 14. pantā, ieviešot subjektīvos un objektīvos lietas atbilstības līgumam gadījumus (četrus lietas atbilstības līgumam gadījumu vietā, kā tas ir pašlaik PTAL 14. panta pirmajā daļā atbilstoši iepriekšējai Direktīvai). Tāpat Latvijas likumdevējam būs jāgroza PTAL 13. panta trešajā daļā ietvertais sešu mēnešu termiņš lietas neatbilstības līgumam prezumpcijai, tā vietā nosakot viena gada termiņu, kas ir jaunajā Direktīvā paredzētais minimālais termiņš, vai divus gadus, kas ir šajā Direktīvā paredzētā izvēles iespēja. Kā rakstā secināts, būtu ieteicams ieviest divu gadu termiņu saistībā ar lietas neatbilstības līgumam prezumpciju.

Vienlaikus no iespējamo izmaiņu viedokļa būtu ieteicams saglabāt divu gadu termiņu lietas atbilstībai līgumam, kas noteikts pašlaik PTAL 27. panta pirmās daļas pirmajā teikumā, nevis to pagarināt, kā to tieši pieļauj jaunā Direktīva. Būtu arī mērķtiecīgi nesaisināt šo termiņu lietotu lietu gadījumā, kā tas ir pašlaik spēkā esošajā PTAL regulējumā. Tāpat būtu ieteicams saglabāt divu mēnešu lietas neatbilstības līgumam atklāšanas termiņu, neaizstājot to ar noilgumu, kā

⁶³ 2019. gada Patērētāja pirkuma direktīvas 10. panta sestā daļa.

⁶⁴ 1999. gada Patērētāja pirkuma direktīvas 7. panta pirmās daļas otrā rindkopa.

⁶⁵ Sk. īpaši PTAL 27. pantu, kurā ievietoti termiņi lietas atbilstības līgumam regulējuma ietvaros.

tas ir pašreizējā PTAL regulējumā, kas atbilstu gan vidusmēra patērētāja principam, gan pušu līdzsvara principam patērētāja pirkuma līgumā.

Tomēr iepriekš raksturoto izmaiņu izdarīšana PTAL jāveic kopsakarā ar lietas atbilstības līgumam regulējuma strukturālām izmaiņām, novēršot samākslotu šī regulējuma nošķiršanu Civillikumā un PTAL atkarībā no tā, vai pircējs ir patērētājs. Tāpēc rakstā izvirzīts un pamatots priekšlikums sekot modernajām tendencēm Eiropā un ieviest tādas tiesiskās aizsardzības līdzekļus un termiņus par pirkuma objekta (vai pakalpojuma) trūkumiem, kuri attieksies uz jebkuru kustamas lietas pirkumu neatkarīgi no tā, vai pircējs ir vai nav patērētājs. Šī mērķa sasniegšanai būtu nepieciešams grozīt PTAL 4.¹ panta pirmo daļu, paredzot to, ka ne vien PTAL III un IV nodaļa, bet arī PTAL 27.–28. pants attiektos arī uz pircēju, kas nav patērētājs. Tāpat būtu vien saprātīgi turpināt PTAL regulēt arī pakalpojuma atbilstību līgumam līdztekus lietas atbilstībai līgumam, kā tas ir pašreizējā PTAL ietvertajā regulējumā. Vienlaikus varētu apsvērt, vai šo regulējumu attiecināt arī uz pakalpojuma saņēmējiem, kuri nav patērētāji, no pakalpojuma atbilstības līgumam termiņa un tiesiskās aizsardzības līdzekļu viedokļa. Tāpat būtu jāapsver atgriezties pie pakalpojumu loka paplašināšanas arī uz citiem pakalpojumu veidiem, nevis tikai uz tādiem “pakalpojumiem, kuru rezultātā tiek uzlabota vai pārveidota kustama ķermeniska lieta vai tās īpašības”.